Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet

KOMMUNIKÁCIÓS TRÉNING AZ ESÉLYEGYENLŐSÉG JEGYÉBEN

FÓKUSZBAN A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐ SZEMÉLYEK

EFOP-3.8.2-16-2016-00001 és
VEKOP-7.5.1-16-2016-00001
kiemelt projektek
Cím: 1071 Budapest, Peterdy u. 15.
E-mail: efop382@nszi.hu
E-mail: vekop751@nszi.hu

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

KSH adatok

2011-ben 490 ezer fő, a népesség közel 5 százaléka élt fogyatékossággal, a 2016. évi Mikrocenzus szerint ez a szám 408 ezer volt (A 2021. évi népszámlálás feldolgozása jelenleg is folyamatban van.)

A fogyatékossággal élők

- közel fele mozgássérült,
- a második legnagyobb csoport a gyengénlátók, aliglátók csoportja,
- őket a nagyothallók követik.

A KSH adatai szerint a fogyatékossággal élők

- 81 százalékának egy,
- 15 százalékának két és
- 4 százalékának három (vagy több) fogyatékossága van.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

- **Hallássérülés**
- **Látássérülés**
- **Mozgássérülés**
- **Intellektuális képességzavar**

  (korábban: értelmi fogyatékosság, - akadályozottság, mentális retardáció)
- **Autizmus**
- **Súlyos, halmozott fogyatékosság**

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Hallássérülés

A hallássérülés a hallószerv valamely részének veleszületett vagy szerzett sérülése, illetve fejlődési rendellenessége, mely az éptől eltérő hallásteljesítményt eredményez.

Gyűjtőfogalom, beletartoznak:

- az enyhe,
- a közepes és
- súlyos fokú nagyothallók, valamint
- a siketek.

A hallássérülés elsősorban a nyelvi funkciókra hat ki, érintve a beszédmegértés, a nyelvi megnyilatkozások, az aktív beszéd területét.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció hallássérült személyekkel I.

Tanácsok a kommunikációhoz

1) Nagyon fontos a fény, a jó megvilágítás, valamint az, hogy amikor beszélünk, a szemébe nézzünk a hallássérült embereknek!
2) Figyeljünk arra is, hogy a fény forrása (lámpa, ablak) ne legyen a hátunk mögött, mert arcunk árnyékba kerül!
3) Használjuk arcunk mimikáját, és használjunk gesztusokat!
4) Ha szeretnénk megszólítani egy hallássérült embert, akkor meg kell érinteni a vállát, hogy forduljon felénk.
5) Nem kell túl artikulálni, az sértő, elég normál tempóban, normál artikulálással beszélni!
6) A szakáll és a bajusz jelenthet némi akadályt a megértésben.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció hallássérült személyekkel II.

A hallássérültek által használt gyógyászati segédeszközök és életvitelt könnyítő eszközök

hallókészülék - méretük igen változatos, a fül mögé helyezhető változattól egészen a hallójáratba mélyen behelyezhetőkig hozzáférhetőek analóg és digitális rendszerek

adó-vevő készülék - az optimális beszédértés elősegítésére, a közlő és a hallgató közötti távolság és a háttérzaj problémájának kiküszöbölésére fejlesztették ki

indukciós hurok – az adó-vevőkészülék elvéhez hasonlóan működik, előadótermekben, templomokban, kulturális célú közintézményekben használatos

Beszédértést segítő magatartások

- megfelelő hangerejű, természetes ritmusú, nem túlzottan artikulált beszéd
- a hallássérült hallgató felé fordulás (elsősorban a szájról olvasás és megértés érdekében)
- arckifejezések és gesztusok használata

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Látássérülés

A látásunk adja a környezetünkből származó információk 70-80 százalékát.

A verbális kommunikációt számos non-verbális kommunikációs elem kísérheti, ilyenek a gesztusok, a mimika, a testtartás, ami a látók esetében fontos, kiegészítő információt adnak.

A látássérülés a szem, a látóideg vagy az agykérgi központ sérülése következtében kialakult állapot.

Megkülönböztetünk

- vak és aliglátó, illetve
- gyengénlátó embereket.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció látássérült személyekkel I.

1. tanács: **Köszönjünk előre!** (Célszerű a köszönéssel egyidejűleg bemutatkozni. Nagyon fontos, hogy nevünket érthetően mondjuk, mert a hangunk és a nevünk jelentős a vak ember számára személyességünkben, hiszen nincsen rólunk látott élménye.
2. tanács: Bemutatkozáskor **a látó személy fogja meg a vak ember kinyújtott kezét**!
3. tanács: **Ne a látó kísérőhöz beszéljünk!** Ellenkező esetben a látássérült személy joggal érzi magát sértettnek, hiszen ő ügyei vitelét önállóan végzi, és a kérdés azt sugallja, hogy erre alkalmatlannak tekintették.
4. tanács: **A szemkontaktust váltsuk ki érintéssel!** Látássérült személyek társaságában többször van szükség érintésre, de mielőtt megérintenénk az adott személy vállát, vagy kezét mindig szóljunk hozzá, nehogy ijedtséget okozzunk.
5. tanács: **Ne bújócskázzunk!** Abban a helységben, ahol egy vak ember tartózkodik, ne közlekedjünk hangtalanul. A szobába lépve meg kell szólítanunk, ha pedig kimegyünk, ezt is tudassuk vele. Beszélgetésnél az odafordulásról se feledkezzünk meg, mert a hang irányát látássérült embertársaink pontosan érzékelik, így azt is, hogy hozzájuk szólunk.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció látássérült személyekkel II.

6. tanács: **A vak embernek mindig szóban válaszoljunk!** Tartsuk szem előtt, hogy a látássérült emberekkel való kommunikációban egy mosoly vagy fejbólintás nem jelent semmit.
7. tanács: **Csak a „világtalan” kifejezést töröljük a szótárunkból!** Beszédünkben nem kell kerülnünk a látásra vonatkozó kifejezéseket.
8. tanács: **Legyünk tapintatosak!** Csak akkor tegyünk fel társunknak a vakságára vonatkozó kérdéseket, ha emberi kapcsolatunk erre feljogosít bennünket! A felületes ismeretségek erre senkit sem jogosíthatnak fel.

Kommunikációt segítő informatikai eszközök, speciális szoftverek

- képernyőolvasó szoftver
- számítógéphez kapcsolható Braille-kijelzők
- hordozható videónagyító
- szkenner és karakterfelismerő szoftverek
- hordozható számítógép (notebook)
- érintőképernyős okostelefonok, tabletek

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Mozgássérülés

Mozgáskorlátozott az a személy, akinél a mozgás-szervrendszer veleszületett vagy szerzett károsodása és/vagy funkciózavara miatt jelentős és maradandó mozgásos akadályozottság áll fenn.

A mozgáskorlátozott személy kevesebb információt szerez az őt körülvevő világról. Minél súlyosabb fokú a mozgáskorlátozottság, annál kevesebb a lehetőség az önálló tapasztalatszerzésre. A tapasztalat- és ismeretszerzés minőségileg is megváltozik.

Nehezítetté válik a kommunikáció:

- eredhet közvetlenül a mozgásos akadályozottságból (nem képes végrehajtani azokat a mozdulatokat, melyek a beszéd előtti, vagy a beszédet kiegészítő (nonverbális és meta-) kommunikációhoz szükségesek),
- a beszédszervek motoros sérülése (elsősorban a központi idegrendszer sérüléseiből eredően) akadályozhatja a beszéd kialakulását, késve jelentkezik, hibás lesz vagy egyáltalán nem lehetséges.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció mozgássérült személyekkel

Tanácsok a kommunikációhoz

1) Forduljunk mindig szembe vele, ha kerekesszéket használ, kerüljünk vele egy magasságba, hogy ne „felülről” kommunikáljunk vele!
2) Motoros beszédzavar esetén a beszéd elmosódott, nehezen érthető lehet, de ez nem jelenti azt, hogy a mozgáskorlátozott személy értelmileg akadályozott vagy hallássérült lenne.
3) A számítógép kommunikációs és írástechnikai segédeszközként tanulási és munkaeszköz a kézírásra nehezen képes és a beszéd útján nehézségekkel kommunikáló személyek számára, ezért lehetőséget kell teremteni arra, hogy a mozgáskorlátozott személyek az élet minden területén használhassák a számítógépet.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Intellektuális képességzavar (korábban értelmi fogyatékosság, -akadályozottság)

Gyűjtőfogalom:

átfogó kifejezése mindazoknak a különböző súlyosságú, az első életévektől jelentkező állapotoknak, melyekre elsősorban az általános értelmi képesség károsodása, fejlődésének széleskörű és számottevő lelassulása, így az intellektuális teljesítés jelentős elmaradása a jellemző.

Ez az állapot befolyásolja a személyiségfejlődést, a kommunikációt, a tájékozódást, a tanulást, a társadalmi alkalmazkodást (a részleges önállóságtól a teljes függésig).

Megkülönböztetünk

- enyhe (jellemzően tanulásban akadályozottság),
- középsúlyos és
- súlyos intellektuális képességzavart.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció intellektuális képességzavarral élő személyekkel

Tanácsok a kommunikációhoz

1) Az írott, illetve verbálisan átadott információk tekintetében a **könnyen érthető kommunikáció** (KÉK) módszerének használatára kell törekedni!
2) Használjunk a könnyebb tájékozódást és eligazodást segítő **piktogramokat**!
3) Alkalmazzunk **alternatív kommunikációs eszközöket**! (Pl. kommunikációs kártyacsomag, speciális kommunikátor - számítógép segítségével képes hangos vagy írásos formában megjeleníteni a felhasználó piktogramként bevitt igényeit.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Autizmus

Az autizmus (a latin szó jelentése: önmagára irányult) az idegrendszer fejlődési zavara, mely genetikai tényezők, illetve az idegrendszert ért károsító hatások következményeként jön létre.

A tünetek jellemzően az első három életév során jelentkeznek, és csaknem minden esetben egész életre szólóan megmaradnak.

Az autista személy kommunikációjának főbb jellemzői:

- az autista emberek néha nem tanulnak meg beszélni; amennyiben kialakul a beszéd, az gyakran szokatlan (pl. visszhangszerűen utánoz; a szokásostól eltérő intonációval, hangmagasságban beszél; beszédében egyetlen témához ragaszkodik),
- a gesztus és a mimika használata gyakran nem megfelelő,
- a szemkontaktus használata sérült,
- a környezetében lévő személyeket figyelmen kívül hagyja,
- mások érzelmeit nem ismeri fel, nem reagál rájuk megfelelő módon.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció autizmussal élő személlyel

Tudnivalók a kommunikációhoz

A beszéd nagyon fontos, azonban gyakran önmagában nem elég a kölcsönös megértéshez.

A beszédmegértés gyakran szó szerinti, ami számtalan félreértés forrása.

A beszéden kívül a kommunikáció eszközei lehetnek

- tárgyak, képek, gesztusok, jelek
- augmentatív és alternatív kommunikáció (AAK) eszközei (kép-, jelkép- és szimbólumrendszerek, betűtáblák, elektronikus kommunikátorok, számítógépek)
- folyamatábrák, napirend

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Súlyos, halmozott fogyatékosság

Egész élet során fennálló állapot, jellemzője, hogy a testi struktúrák károsodása következtében a speciálisan humán funkciók - mint a kommunikáció, a beszéd, a mozgás, az értelem és az érzékelés-észlelés - minimálisan két területén súlyos vagy legsúlyosabb mértékű zavar mutatható ki.

Tipikus megjelenési formái:

- a kifejező (hangzó) beszéd hiánya,
- a nonverbális és / vagy metakommunikatív jelzések alkalmazásának bizonytalanságai,
- a beszédértés nehezen megítélhető szintje.

Esetükben **komplex rehabilitációs megsegítés** szükséges.

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

Kommunikáció súlyosan, halmozottan fogyatékos személlyel

A legfőbb feladat a súlyosan, halmozottan fogyatékos személy megértése, az önkifejezés és az interakció fejlesztésének elősegítése.

Fokozottan kell figyelni a beszédet kísérő jelzések használatára! Igyekezzünk megfejteni a súlyosan-halmozottan fogyatékos személy mimikai és gesztusjeleiből a kommunikációs tartalmat.

Ha nehezen tudunk a partnerrel verbálisan kommunikálni, kezdetben egyértelmű eldöntendő kérdésekkel vonjuk be minden élethelyzetbe (igen - nem jelzések), hogy a segítő tevékenységet ne rajta, hanem vele együtt végezhessük el.

Beszéd hiányában kézírás és / vagy számítógép segítségével könnyebben kommunikálhatunk.

Jó megoldás lehet, ha a fogyatékos személy AAK eszközt használ (kép-, jelkép-szimbólumrendszerek, betűtáblák, elektronikus kommunikátorok, számítógépek stb.).

6.2 A FOGYATÉKOSSÁGOK TÍPUSAI

A kommunikációban akadályozott emberek számára sokszor csak egy olyan kulcsszemély, **személyi segítő** jelenthet info-kommunikációs akadálymentességet, aki ismeri az illetőt, bírja annak bizalmát, illetve rá szabottan képes a külvilág jeleit eljuttatni a fogyatékos emberhez és viszont.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

